

quidem cedere jure ad pecunias, ac recipere reliquias: non tamen posset istas emere; cum res spiritualis ex omnium sententia pretio temporali emi nequeat. Ad confir. dist. ant. Pecuniae sunt mensura rerum omnium, spectantium ad bona fortunae. conc. ant. absolute omnium. neg. ant. & conf.

745. Ob. 8. Quamvis argentum sit inferioris ordinis, quam aurum, tamen saepius multiplicatum potest adaequare, imò etiam superare aurum: ergo potest bonum superius compenari inferiore. Confir. Pauper mallet perdere digitum, & habere decem millia aureorum, quam retinere digitum, & carere aureis, ac semper cum paupertate luctari: ergo potest pro membro sufficiens fieri compensatio in pecunijs. Resp. conc. ant. dist. conf. potest bonum superius compenari inferiore quoad utilitatem, seu compenari in genere utilitatis. conc. conf. potest compenari quoad intrinsecam aestimabilitatem moralem, seu in genere intrinseca, & tali bono propriae aestimabilitatis. neg. conf.

Argento copiosiore potest compenari aurum in genere utilitatis; quia multum argenti est aequè utile in commercio humano, quam parum auri: attamen in alio genere non potest compenari, e.g. multum argenti non tantum prodest in medicina, quam parum auri: quia autem ordinariè tantum attenditur utilitas, utique potest majori pondere argenti compenari minus pondus auri: imò pro argento copiosiore potest semper haberi etiam aurum, sicut bos, & equus: at pro argento, vel pecunijs, non potest haberi vita, aut membrum, imò nec per se fama virtutis; quia, si et hæc per actiones liberalitatis, effundendo pecunias, possit acquiri, non tamen potest proprie emi.

Ad confir. neg. conf. non enim propterea compenatur, aut compenari potest jus læsi; nam per compenabilitatem juris non intelligitur tantum, quod tribui possit aliquid, quod læso est gratis, vel etiam in se utilius; alias, qui hæreticum, cui furatus esset decies mille florenos, converteret ad fidem, sufficienter restitueret: sed per compenabilitatem juris intelligitur, quod dari possit aliquid tale, ut per id læsus habeat iterum æquivalenter, vel in simili illud, quod perdidit: atqui vitam, vel membrum nunquam habebit per pecunias, nec æquivalenter, ut dictum n. 707.

746. Ob. 9. Communis est sententia cum Lugone de just. disp. 13. n. 45. & 46. quod is, qui tenetur ad restitutionem, nec potest eam aliter facere, debeat eam facere etiam cum aliquo detrimento suae fame, e.g. debeat rem restituere per alium, adeoque cum aliqua infamia apud illum, cui debet furtum suum manifestare: ergo debet restituitio fieri in bonis alterius ordinis. Confir. Mutilans injustè causavit dolorem mutilato: ergo tenetur ex justitia, hunc dolorem tollere: ergo, si aliter non potest, tenetur tollere dando pecunias.

Resp. neg. conf. non enim talis dat famam læso in compensationem: sed tantum, ut restituatur ablatum, opus est subire aliquam infamiam: sicut etiam potest contingere, ut quis teneatur subire aliquam jacturam in bonis fortunæ, in ordine ad restituendam famam, si e.g. debet propterea iter facere, vel scribas, aut notarios solvere, non sine expensis pecuniarijs. Unde quidem est aliquando obligatio, restituendi bonum unius ordinis, vel generis, cum aliqua jactura bonorum alterius: sed non est obligatio, dandi bona unius generis pro bonis alterius generis. Quando autem, & quotique detur obligatio, restituendi bona fortunæ cum jactura fame, vide La Croix l. 3. p. 2. n. 304. Ad confir. neg. ultimam conf. si enim non possit dolorem tollere per collationem bonorum ejusdem generis, non tenetur eum tollere per collationem bonorum alterius generis.

747. Ob. 10. Gratis dicimus, quod justitia tantum respiciat æqualitatem inter bona ejusdem generis, vel ordinis: ergo. Confir. Juxta potest præcipere, ut pro membro, vel honore læso, fiat compensatio in pecunijs: ergo etiam id potest exigere justitia, ne scilicet læsus careat omni prorsus compensatione. Resp. neg. ant. hic enim, ut dictum 733. est sensus communis. Accedunt omnes rationes à n. 731. pro conclusione allata. Adde, quod justitia formaliter intendat unicuique dare, quod suum est: ad hoc autem non servit dare pecunias pro membro; quia per istas nunquam membrum abscissum recuperari potest, ut jam saepius dictum.

Ad confir. neg. conf. Juxta potest, ex titulo justitiæ vindicativæ, imponere talem compensationem, tanquam multam: sicut potest imponere multam pro alijs sceleribus: sed non sequitur, quod talem compensationem jam antecedenter exigat ipsa justitia commutativa; multa enim à jure imperari possunt, quæ independentè à sententia non debentur. Neque juxta in tali casu imperat compensationem strictè dictam, quæ impossibilis est: sed tantum vult, læso præstare aliquod solatium. vide Esparzam l. 3. de just. q. 37. ad 3. Ait quidem Lessius l. 2. c. 9. dub. 23. n. 145. posse contingere, ut occisor ex charitate teneatur, aliquando aliquid dare valde pauperi læso, vel occisi hæredibus: Lugo tamen de just. disp. 11. sec. 1. n. 15. ait, sibi videri, hanc obligationem carere sufficienti fundamento. Equidem debet aliquid dari tali, vel talibus, ratione damni emergentis in bonis fortunæ: at non immediate ratione vitæ, aut membri. Rectè tamen facit confessorius, si homicidæ pro penitentia injungat, ut curet fieri pro defuncto aliquot sacra, aut alia pia opera satisfactoria.

748. Ob. 11. S. Thomas 2. 2. q. 62. n. 2. ad 1. ait, *Et ideo, quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquod æquale, debet fieri recompensatio, quantum*

possibilis est: puta, cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore: ergo debet etiam restitutio fieri pro ipso membro. Confir. Scotus in 4. dist. 15. q. 3. etiam videtur nobis oppositus: ergo. Resp. neg. conf. Dominicus Bannez, insignis Thomista in 2. 2. seu de jure, & justitia. dub. 4. ad 1. ait, S. Doctorem intelligendum esse de damno consequenti, seu de ablata utilitate membri.

Ne autem dicas, Angelicum de hac non loqui; eoque loquatur de illo damno, quod ad æqualitatem compenari non potest: Resp. quod neque utilitas ista possit compenari strictè, & perfectè ad æqualitatem, etiam in sensu morali; quia utilitas pecuniarum nulla est tanta, quanta utilitas manuum; quis enim prudens, ut acquirat aliquam pecuniam summam, permittit sibi abscindi manus, sine quibus vitam miseriam viveret? Potest ergo dici, quod S. Thomas velit, debere pro hac utilitate ablata restitutionem fieri, quanta potest: non verò pro ipso membro; de vita autem S. Doctor omnino non loquitur.

749. Et sanè videtur difficile creditum, quod ab Angelico adstruatur intentia, contra Magistrum Sententiarum, & aliorum communiorum, quæ tamen nulla ratione peculiari ab ipso probetur; cum præsertim ad ejus intentum necessarium non sit, eam adstruere, uti revera necessarium non est; nam loc. cit. S. Doctor tantum vult probare, quod restitutio necessaria sit ad salutem, si scilicet fieri potest; si enim fieri non potest, ut millies accidit, sine ea potest obtineri salus: adeoque, si etiam pro membris, vel vita, non possit fieri restitutio, etiam non erit necessaria ad salutem. Et hinc alij volunt, S. Doctorem tantum voluisse loqui conditionatè, seu quod debeat fieri hæc restitutio, si possibilis sit, id quod sufficiebat ad ejus intentum.

Ad confir. neg. ant. Scotus in primis ait, satis esse, si occisor patiatur poenam talionis, quæ tamen non est restitutio, ut patet, & jam dictum est. Addit, si alicubi non sit statuta poena talionis pro homicidio, expedire, ut occisor vitam suam in bello pro fide exponat, ut scilicet hoc bono opere juvet defunctum apud Deum: at non dicit, homicidam ad hoc obligari: & bene; quis enim hanc obligationem universaliter imponat? Addit, confessorius malè facere, si homicidis restitutionem non imponat: sed potest explicari de restitutione pro utilitate vitæ &c. nam statim loquitur de parentibus, ac alijs damnos passis. Ait quidem, etiam spiritualia opera pro anima defuncti imponenda esse: & hoc utique rectè fit: sed, etiam nomine restitutionis venire ista debeant, erunt tantum restitutio pro utilitate vitæ, quatenus scilicet vita longior fuisset occiso utilis, ad faciendam plura opera bona meritoria.

QUÆSTIO V.

De Obligatione Restituendi ob Lesionem Fame, vel Honoris.

ARTICULUS I.

Quid sit Detractio, vel Contumelia, & quale peccatum.

750. **F**ama Juris est illa dignitas status, vitæ, & moribus comprobatus: seu, est bona opinio, & sermone plurium de virtute, & moribus alterius. At honor (qui duplex est, alius nempe internus, alius externus) etiam dupliciter definitur. Internus est assensus internus de excellentia alicujus. At externus est manifestatio assensus interni, per signum externum alicujus cultus, vel submissionis, sive dein hic cultus, aut submitio ab honorante, sive ab alijs, ex voluntate honorantis exhibetur; sic enim DEUS Sanctos honorat, dum eos, non quidem per se, sed per alios colit. Unde honorati opponitur contumelia, fame opponitur detractio. Illa est injusta honoris immixtio scienter facta; hinc debet fieri præsertim, cum ejus villipensio, & cum intentione, saltem virtuali, cum inhonorandi, ita, ut, si non formaliter intendatur inhonoratio, saltem intendatur actio, ex qua contumelia per se sequitur, e.g. si virum honestum fuisse percussus. Detractio autem est demeratio injusta fama aliena per verba, vel alia signa: & hæc potest committi, vel adversus absentem, ut saepius solet, vel etiam adversus præsentem, quo casu etiam erit contumelia.

751. Dico 1. Detractio, & contumelia, sunt ex genere suo peccata mortalia, ita communis. Prob. conclusio eadem ratione, quæ n. 542. probavimus, peccata contra justitiam ex genere suo esse mortalia; nam, tam detractio, quam contumelia, intra suam lineam, absque junctis alia specie, possunt grave damnum in honore, vel fama, afferre. Et quidem peccata ista per se graviora sunt furto; quia nempe majus bonum per ea eripitur: leviora tamen homicidio, vel mutilatione, ex ratione opposita; nam honor, & fama, sunt quidem majora bona, quam bona fortunæ: non tamen majora, quam vita, aut membra.

Nec tantum detrudere vivis, sed etiam defunctis, est ex genere suo mortale; quia, cum anima adhuc vivat, & moraliter censeatur permanere in possessione fame, atque per hanc in hominum memoria vivere, adeoque fama post mortem valde appetibilis sit, utique eam auferre mortuis potest esse injustitia gravis. Ex quo sequitur, non minus etiam mortuis famam læsam esse restituendam, quam vivis, ut docent aperte Lessius de justit. l. 2. c. 11. n. 114. & Illung tract. 4. disp. 3. n. 109. Quando autem per contumeliam, & detractioem, gra-

viter peccetur, alia certior regula dari non potest, quam similis illi, quam dedimus n. 543. circa furtum, scilicet tunc dari gravem detractionem, vel contumeliam, quando læsus, attentis omnibus circumstantiis, merito est graviter invitus, vel merito graviter contristatur, ut etiam innuit S. Thomas 2. 2. q. 72. a. 2. ad 3.

752. Præcipue autem consideranda sunt circumstantiæ, ut habet La Croix l. 3. p. 2. n. 1194. nempe qualitas personæ, cui fit injuria, autoritas, vel conditio facientis injuriam: item bonus, vel malus affectus istius: levitas, & gravitas materiæ in se spectatæ: iterum varia dispositio audientium, vel spectantium; cum enim fama, quam sequitur honor, consistat in existimatione hominum, hujus existimationis jactura erit mensura injuriæ, per detractionem factæ: existimatio autem hominum varia est pro varietate circumstantiarum; unde facilius erit injuria gravis, si detrahatur personæ, magnæ aliis existimationis; quia sæpe ob unum defectum etiam suspectæ redduntur aliæ virtutes: & consequenter plus longè famæ, & existimationis detrahatur, quam si idem dicatur de alio, non habente tantam existimationem. Pariter, si persona detrahens sit magnæ autoritatis, majorem impressionem facit in animis audientium, & facilius fidem invenit. Rursus, si auditores solent, rem saltem in animo suo augere, & pessimè omnia interpretari, plus utique nocetur apud illos, quam apud alios, non ita constitutos.

Hinc non videtur regula congrua, quam quidam statuunt, dicentes, revelationem peccati mortalis esse detractionem gravem; nam e.g. respectu militis, aliis notoriè ebriosi, non est per se gravis detraçtio, dicere, cum fuisse ebrium; vel respectu notoriè rixosi dicere, cum provocasse ad duellum; quanquam sint peccata mortalia. Econtra dicere de Episcopo, vel alio Ecclesiastico Prælato, communiter habito pro valde perfecto, quod soleat sæpe, etiam tantum leviter mentiri, planè grave videtur. Hinc regula nostra superior est optima: quando autem quis merito graviter contristetur, pensatis omnibus arbitrio prudentum est determinandum.

753. Contumelia potest fieri, vel verbis, vel scriptis, vel factis, aut alijs plurimis modis. Detraçtio fit communiter his octo modis, quos ex S. Thoma colligit Lessius de justit. l. 2. c. 11. n. 8. nempe 1. imponendo crimen falsum. 2. amplificando crimen verum, 3. pandendo crimen occultum, 4. sinistrè interpretando alterius factum, 5. negando rectè facta, vel dotes alterius. 6. ea extenuando. 7. tacendo bona alterius eo casu, quo taciturnitas accipitur tanquam tacita vituperatio. 8. simulatè, & frigidè laudando, quando quis simulat, se aliquid laudare, & tamen nihil laude dignum assert. Ex quibus patet, de proximo non facile, nisi laudabiliter, loquendum esse.

754. Exultat tamen præter levitatem

materiæ, aliquando peccato gravi r. Si detur inadvertentia, & quidem inculpabilis, ad grave damnum: quæ tamen sæpius culpabilis est. 2. Si persona, cui detrahis, sit omnino incognita, nec aliquando cognoscenda: vel sit jam ob crimen simile infamis, & necdum credatur emendata, vel nullius sit famæ. 3. Si habeas rationabilem causam crimen manifestandi, qualis est correctio proximi, servata lege charitatis: vel petitio consilij necessarii, vel avertio damni proprii, aut alieni gravis. Si tamen præter imminutionem famæ immineret alteri, cujus crimen manifestas, aliud malum, debet, ut ait Lugo, malum quidem, quod tibi times, non esse tam grave, quam damnum alterius, tamen etiam debet non esse leve, respectivè ad damnum alterius subsecuturum. vide ipsum Lugonem de just. disp. 14. sec. 7. n. 112.

Item 4. Si crimen jam est notum in una civitate, vel quia publicè patratum, vel quia per sententiam judicis, aut aliorum divulgationem est divulgatum (quanquam aliquando in tali casu peccari possit contra charitatem etiam graviter) tamen non videtur peccari graviter contra justitiam, divulgando illud in alia urbe, cum qualitem commercium est, ut docet Illung tr. 4. disp. 3. n. 107. Lessius de justit. l. 2. c. 11. dub. 13. n. 75. Lugo de just. disp. 14. sec. 6. n. 72. Filiucius tr. 40. n. 99. & seq. Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 5. n. 541. La Croix l. 3. 2. n. 1220. p. & alij; nam in primo casu, iudex per sententiam privavit reum famam (uti aliquando privat alijs bonis) & consequenter dedit licentiam, ita de eo loquendi: in secundo casu, qui publicè crimen patrat, eo ipso censetur cessisse jure ad famam: in tertio casu, publicè ita infamis non censetur habere amplius jus ad famam. Denique, ut ait Filiucius tr. 40. n. 100. confirmat hanc opinionem consuetudo totius orbis, referentis alibi criminata publica, scribentis per literas, commendantis ea historijs: & certè, ut ait La Croix l. 3. p. 2. n. 1220. considerata humana societate, nimis durum foret, non posse loqui de publicis.

755. Hæc saltem videntur dicenda, si infamatio non fuit injusta; si enim injusta fuisset, negant apud La Croix loco modo citato Bonnacina, & alij, posse tale crimen ulterius evulgari; quia, cum causa publicitatis fuerit injusta, manet læso jus ad famam, & non nisi per injuriam continuatur infamia. Interim tamen Lessius de just. l. 2. c. 11. n. 77. & alij apud La Croix ibidem, putant, etiam in hoc casu licere; quia tamen alter jus ad famam amisit: & certè alijs vix unquam liceret de crimine publico loqui; quia primi sermones sæpius simè fuerunt injuriosi. Hoc tamen certum videtur, si detraçtio sit ideo injusta, quia crimen falsum est, licet publicè verum habeatur, non posse eum, qui scit, crimen falsum esse, id ulterius vulgare; quia alter non perdidit jus ad famam: & hoc solum dicit

dicit Haunoldus tom. 1. de just. tract. 2. c. 5. n. 545. Item, si crimen sit omnino oblivioni datum, ita, ut famam recuperaverit reus, non licet denuo, oblitteratum jam peccatum evulgare.

756. Rursus non licet, etiam tantum uni, absque justa causa alterius crimen occultum revelare, si criminis revelatio pluribus facta peccatum esset; nam, si judicium temerarium est grave peccatum; quia est gravis imminutio famæ alterius apud se ipsum, cur non sit grave peccatum imminutio famæ æqualis apud alterum? Nec dicas, temerariè judicantem grave crimen alteri falsò imponere: non verò revelantem crimen verum; nam in primis potest dari judicium temerarium, est alter, qui judicatur, verè sit reus, modò judicans non habeat sufficientia fundamenta ad judicandum, quo casu nullum crimen falsò imponit: dein hæc ipsa impositio non esset gravis injuria, nisi imminutio famæ, etiam apud unum, esset grave damnum, ut observat Illung tr. 4. disp. 3. n. 105.

757. Quæres autem, quando crimen, extra casum publicationis juridicæ, seu sententiæ a iudice late, dici possit publicum per famam. Antequam respondeam, noto notorium plus esse, quam tantum publicum, ut habetur C. Tua nos. 8. de cohabitatione Clericorum. ex eo enim canone notorium est, quod nulla tergiversatione potest celari: & si ita publicum est sententiæ iudicis, dicitur notorium notorietate juris: si autem tantum per famam ita vulgatum est, dicitur notorium notorietate facti. At publicum seu ita notum, ut aliquis infamatus esse censendus sit, ex Molina tom. 3. de just. p. 2. tr. 4. disp. 32. n. 4. videtur esse illud, quod jam ita limites occulti egressum est, ut prudentis viri arbitrio, atenta conditione humana, & qualitate communitatis, in qua factum scitur, iudicetur istud adeò esse prolapsum, ut moraliter sit ejus notitia ulterius diffundenda: quo casu, ait hic auctor, taliter infamatus censendus est ea in re famam amisisse. Idem sentit Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 8. dum ait: tum notorium, aut famosum (hoc est, publicum) aliquid censeri, quando spectata humana imbecillitate impossibile est cohibere, quò minus in aliorum cohabitantium notitiam deveniat: nec dissentit Lugo de justit. disp. 14. sec. 6. n. 70. ac alij.

758. Ut autem rem magis declaret Molina (qui loc. cit. meretur legi) ait, aliud esse, aliquem esse infamatum, vel ejus crimen esse publicum in aliqua domo: aliud, esse id publicum in civitate, vicinia, populo, aut regno: & subiungit, quo major sit domus, eò plures debere crimen scire, ad hoc, ut publicum dici possit in domo: non tamen semper porportione strictè geometrica; nec enim, si in parva domo debet scire media pars, idem requiritur in majore; nam, modò plures sciant, jam crescit difficultas reticendi.

Hinc pergit, si domus constet octo in-

quulinis, fortè requiri, ut crimen quatuor sciant: si viginti, sufficere fortè septem, aut saltem octo: si sint centum, sufficere quindecim, aut ad summum requiri viginti. Ulterius ait, in Academia, constante mille studiosis, rem fore publicam, si eam sciant viginti, modò isti non sint in una, aut duabus domibus, aut collegijs. Pariter ait, in vicinia, constante quatuor, aut quinque domibus, in quibus quadraginta, vel quadraginta quinque personæ numerantur, publicum aliquid censendum esse, si id norint octo, aut decem in diversis domibus: in oppido constante quadraginta domibus, si norint viginti personæ. Addit, quendam non ineptè docuisse, in oppido, constante quinque millibus civium, ad minus requiri, ut norint factum triginta, in diversis domibus: quibus verbis innuit, hoc sufficere. Pergit, si quis in curia sit infamatus, vel alio illustri loco, quo homines ex toto regno confluere solent, censendum esse ejus crimen publicum in toto regno; quia scilicet facilè per totum regnum fama spargitur. Ad finem subiungit, has regulas potius esse nimis strictas, quam nimis laxas. Idem ferè totum ex Molina, quem etiam citat, refert Lugo de just. disp. 14. sec. 6. n. 70.

759. Quæres rursus, quomodo peccent ij, qui audiunt detrahentes. Resp. 1. Si sint causa inductiva, vel excitativa, ad detractionem; eoque animent, hortentur, scilicetentur, approbent &c. peccant non tantum contra charitatem ratione scandalii, sed etiam contra justitiam: & tenentur ad restitutionem famæ, ita omnes. & ratio est clara; quia injustè cooperantur ad damnum proximi, quoad famam læsi. Resp. 2. Si tales audientes se habeant merè passivè, audiendo ex curiositate, delectatione, non peccant contra justitiam, nisi ex officio, vel alio titulo justitiæ, teneantur detractionem impedire. Ratio est; quia tales detractionem tantum non impediunt: nemo autem per se ex justitia tenetur, impedire damnum proximi. Ita rursus communis, & teste Lugo de just. disp. 14. sec. 8. n. 124. certa. Peccant tamen contra charitatem illi, qui, est non sint causa detractionis, tamen eam non impediunt, cum facilè, seu sine notabili incommodo, possent; quia charitas obligat ad impediendum peccatum detrahentis, & damnum proximi, qui læditur in fama, ita communis, & certa ex Lugone disp. 14. sec. 8. n. 125. unde debet ostendi saltem aliqua dispensentia de similibus sermonibus, vel certè nulla positiva complacentia, & aliquando debet etiam adhiberi correctio.

760. Hæc tamen correctio, licet sæpius fieri debeat a superioribus (de quo vide Lugonem de just. disp. 14. sec. 8. n. 130. tamen, ut idem hic author loc. cit. & Inninger de injurijs q. 4. n. 5. tradunt, rarò sub obligatione debet fieri ab æqualibus, & rarissimò ab inferioribus, respectu superiorum. Ratio est 1. quia plerumque audi-

ens

ens non scit, an non jam res sit publica; licet enim res necdum ad aures tuas pervenerit, tamen potest esse publica; nec enim, ut ait Inninger, loco modo cit. debet narrans statim ut detractor condemnari. 2. Ut docet Illung *tr. 4. disp. 3. n. 108.* debet supponi, loquentem habere justam causam hæc dicendi, quando contrarium non moraliter constat: circa quam rem nimium sæpe angit, & falli scrupulosos, admonent hi auctores. 3. Sæpe melius est, sinere alios loqui, ne abrupto sermone adhuc aliquid pejus suspicentur alij: & potest finitus discursus corrigi, ostendendo ejus falsitatem. 4. Sæpe quis non potest sine gravi offensâ corrigere detractorem, qui in publico argui ægerimè ferret, & fortè contentiosus confirmaret jam dicta. 5. Sæpe narrans tale crimen habet aliam causam loquendi, e. g. loquitur petendi consilij gratiâ, vel monendi te ipsum. Tandem, sicut discursus de præcepto correctionis fraternæ circa alia peccata: ita quotæ circa istud est discurrendum, ut rectè Lugo de *just. disp. 14. sec. 8. n. 126.* scilicet dicendum, non obligare, si non possis corrigere sine gravi tuo incommodo.

An autem rubor, aut verecundia, semper censendum sit tale incommodum, disputatur. Inninger cum alijs, à Lugone *disp. 14. sec. 8. n. 129.* citatis, ait regulariter tale esse; Lugo autem *cod. num. ait.* attendendum esse etiam malum proximi, ex detractone oriturum; hoc enim, si ingens sit, ait, utique prævalere verecundiæ: posse autem etiam damnum proximi non esse tantum, ut cum tali rubore tenearis illud impedit. Tannerus *tom. 3. disp. 4. q. 8. n. 151.* ait, ex negligentia, timore, aut verecundia, non repellere detractorem, communiter censeri solum esse peccatum veniale in æqualibus, nisi grave damnum ex detractone proximo oriatur.

ARTICULUS II.

Qualis Restitutio debeat pro Detractione, vel Contumelia.

761. Dico jam 2. Detractor debet restituere famam læso: & quidem, si graviter læsit, tenetur, eam restituere sup. mortali. ita omnes Prob. Jus alterius graviter læsum debet reparari: ergo debet fama restitui. Unde, qui falsum crimen alteri injustè imposuit, debet dicta sua retrahere, etiam cum æquali, vel etiam (ut ait Lugo cum pluribus, quos citat de *just. disp. 15. sec. 2. n. 24.*) cum paulò majore damno proprio. Hinc Illung *tr. 4. disp. 3. n. 111.* cum Lessio de *just. l. 2. c. 11. dub. 22. n. 117.* (melius 116.) & alijs docet, quòd, si infamatus incurrisset periculum mortis, debeat cum simili periculo recantari detractione: & si auditores non velint credere, debeat juramentum adhiberi: imò & testes, ut cum alijs docet idem Lugo de *just. disp. 15. sec. 2. n.*

25. & 26. quia non videtur ista difficultas tanta, ut propterea quis sit excusandus.

Qui autem verum crimen, sed occultum evulgavit, non quidem potest dicere, se fuisse mentitum: tamen potest, & debet dicere, se errasse, & alterum non posse talem judicari: verbo, debet modis ijs uti, quibus salva veritate uti potest, ad malam opinionem de altero conceptam, in audientium animis delendam. Rectè tamen Lugo advertit de *just. disp. 15. sec. 2. n. 34.* coram doctis, & noscentibus vim invocationum, non semper istis utendum; quia aliàs tantum magis radicatur opinio mala. Si detractor famam alteri restituit non potest, debet in alijs læsum laudare, & sic famam novam ei conciliare: fortè etiam honorem deferre, ex dictis *n. 743.* si tamen nullo ex his modis potest famam reparare, non tenetur facere compensationem in pecunijs ex iisdem rationibus, quibus probavimus *n. 731.* non debere, pro vulnere, vel vita fieri compensationem pecuniariam: & iisdem auctores, qui ibi, etiam hæc nobiscum sentiunt.

Quod si quis etiam tantum venialiter peccavit detrahendo; eoque non putaverit, gravem esse detractionem, tenetur tamen omnino famam reparare, ex eadem ratione, ex qua in simili diximus, restituenda esse bona fortunæ *n. 707.* videatur etiam Inninger de *injurijs q. 4. a. 6.* Si quis etiam ob inadvertentiam, aut non plenam deliberationem, venialiter peccavit: vel ob bonam fidem putavit, se aliquid licitè posse dicere, tamen debet reddere famam, ut habet communis, saltem si potest sine gravi suo incommodo: si vero quis tenetur ex re quasi accepta, ut dictum *n. 520.* si vero quia aliàs daretur continuatio læsionis, ut dictum *n. 521.*

762. Dico 3. Detractor tenetur sub gravi etiam ad restituenda damna fortunæ, si quæ læsus incurrit ob imminutionem famæ: si tamen per culpam gravem (nam culpa levis non videtur inducere gravem obligationem) læsit proximum, ita omnes Prob. Detractor talis non tantum læsit proximum in fama, sed etiam in bonis fortunæ, quorum jacturam ipse causavit injustè: ergo tenetur etiam ista restituere. Et hoc non tantum est verum, quando falsum crimen impositum, sed etiam, quando verum, attamen occultum injustè manifestavit; nam etiam talis detractor verè gravem injuriam intulit: & hoc docent communis auctores, prout videre est passim, maxime apud Lugonem de *just. disp. 15. sec. 2. n. 22.*

Hinc, si quis ratione criminis sui evulgati deponatur ab officio, debet ei pro hoc fieri restitutio: si quis propterea non adificatur beneficium, quod præstaverat, debet compensari saltem ipse. Addit Inninger de *injurijs q. 4. a. 6.* si quis evulget homicidium alterius occultum, & fama ideo deferatur ad judicem, qui ex causa diffamativa procedat ad inquisitionem, & re compta procedat ad sententiam relegationis, pri-

privationis officij &c. debere detractorem facere compensationem omnium damnorum. Ad hanc autem compensationem non tenetur, qui inculpabiliter, e. g. quia bona fide putavit, crimen jam esse publicum, id ulterius evulgavit; nam non fecit formalem injuriam, sed tantum materialiter talem.

763. Dico 4. Qui alterum læsit in honore, inferendo ei contumeliam, debet etiam compensationem facere, aliqua exhibita honoracione externa, secundum prudentis viri arbitrium, vel consuetudinem regionis, ita communis. Probatur. Lædens alterum in honore læsit strictum jus ipsius, & intulit, non tantum qualemcunque injuriam, sed verè dampnum in honore, vel dignitate, sicut detractor in fama, ut docet Lessio de *just. l. 2. c. 11. dub. 27. n. 141.* quia dignitas vilior redditur; & hinc, qui contumeliâ affecti sunt, solent dicere, dignitatem suam imminutam fuisse: ergo, qui contumeliam intulit, tenetur læsum honorem compensare. Modi autem compensandi eam læsionem possunt esse ex Lessio de *just. l. 2. c. 11. n. 144.* si superior lædens amicè salutet subditum: si æqualis æqualem invitet ad mensam, honorificum locum inter convivas dando: vel honorificè de eo loquatur: vel si æqualis etiam veniam humiliter petat: ad quod tamen teste Lessio *ibidem* regulariter superior non tenetur. videatur etiam Lugo de *just. disp. 15. sec. 4. n. 53.*

764. Causæ excusantes ab onere restitutionis famæ, præter generales, quæ excusant etiam à restitutione bonorum fortunæ, possunt esse. 1. si nullum reipâ secutum sit damnum; quia audientes non crediderunt. 2. si aliunde proximum famam recuperavit, e. g. quia falsitas detecta est. 3. si infamia abolita est oblivione auditorum. 4. si infamatus aliâ viâ postea perdidit famam in eadem materia. 5. si infamatus condonavit restitutionem famæ, casu quo potest; quia non semper potest, quando scilicet infamatio vergit in detrimentum aliorum. 6. Inninger de *injurijs q. 4. a. 6.* ait, esse communem doctorum, excusari posse aliquem à restitutione famæ, per mutuam compensationem, seu, ut ait Illung *tr. 4. disp. 3. n. 111.* per justam exceptionem, sive oppositionem similis obligationis, si scilicet ab altero prius æqualiter infamatus sis; nam, licet non possis licitè infamare alterum; cum non licitè possis damnum inferre, si tamen, quamvis malè, postea eum infamasti, potes quasi ejus famam retinere pignoris loco, & restitutionem differre, donec alter tibi famam restituat.

ARTICULUS III.

Quid sit Judicium, vel Suspicio Temeraria, & quale peccatum.

765. Subjungendum hæc aliquid de læsione honoris per actus inter-

nos, quorum communiter solent assignari tres classes, nempe *dubium temerarium, suspicio temeraria, & judicium temerarium.* Primum, seu *dubium temerarium* est, cum sine causa fluctuas tecum, & suspensis assensum de eo, an proximus commiserit aliquod certum crimen, an non, ita, ut saltem in hæreas sine ratione huic dubio; aliàs enim præcisè suspendere assensum, de illius innocentia, & ad alia cogitanda se vertere, per se non est injuriosum proximo. Inninger tamen de *injurijs q. 4. a. 3.* putat, in hac quaestione dubium non debere accipi pro suspensione judicij, sed potius pro judicio temerario, quo quis absque justa causa judicat, alterius probitatem esse ambiguum: sed explicatio prior est S. Thomæ 2. 2. q. 68. a. 3. in corp. & communior. *Suspicio temeraria* est assensus, vel judicium, temerè conceptum, quo quis judicat, fortè hoc, vel illud crimen à proximo commissum fuisse, ita tamen, ut in judicio hoc non sit firmus: vel est assensus, quo quis temerariò judicat, adesse aliquod fundamentum, licet non omnino sufficiens, ad assensum firmum, de crimine à proximo patrato. Denique *judicium temerarium* simpliciter tale est, cum quis firmiter judicat, alium esse malum, quamvis non habeat motiva, quæ prudenter possint ad tale judicium movere: adeoque temerè, & ex determinatione malæ voluntatis agit.

Rectè tamen Inninger *loc. modo cit.* notat, posse adesse fundamenta, ad prudenter dubitandum, quin adsint ad suspicandum: & posse adesse ad suspicandum, quin adsint ad firmiter judicandum. Addendum, aliud esse, judicare, vel suspicari de proximo: aliud esse, metuere, ne fortè proximus ad malum aliquod faciendum se ex occasione, aut alia ratione sinat induci; suspicio enim, vel judicium, versatur circa improbitatem actualem, quam dari suo modo asserit: metus autem, seu cautela, versatur circa improbitatem possibilem, dum quis timet, ne futurus sit improbus, & ideo proximus cavet, ne fiat: præcisè autem sentire, hominem posse fieri malum, vel etiam, si ignotus sit, cogitare, eum posse esse malum, non est suspicio temeraria: cum certum sit, homines ignotos posse esse malos: & hinc à peregrinis merito exiguntur testimonia scripta.

Sic etiam, non quidem licet mercatori, sine indicijs, vel præsumptionibus vehementibus, judicare, vel suspicari, famulos suos esse infideles: potest tamen timere, ne fors occasione, aut alia ratione, inducantur ad infidelitatem: & hinc potest, res suas custodire, famulis invigilare, rationes exigere, observare actiones, aliàsque debitas cautelas adhibere. Ubi tamen vitandus est nimius excessus, ne prudens cautela degeneret in indiscretam diffidentiam, & nascantur animorum averfiones, ac similia mala.

766. Dico jam 5. Judicium temerarium est ex genere suo peccatum mortale.

ita communis cum S. Thoma 2. 2. q. 60. a. 3. in corp. Prob. Judicium temerarium potest asserere grave nocuum famæ, & gravem tristitiam, ac dolorem ei, de quo fertur tale iudicium: ergo, ant. prob. si grave est, auferre famam apud alios, etiam grave est, eam auferre apud semetipsum: ergo. Dein experientia probat, homines tritari, & ægerimè ferre, si in gravibus rebus temerè iudicentur. Adde, quòd gravis sit confessio peccati (etiam si sigillum sit tam arctum) non ex alio capite, quàm quòd infamatio etiam tantum apud unum sit gravis: ergo merito tristatur graviter is, quem tu innocentem apud temetipsum infamas.

Licet autem proximus iudicium tuum occultum nesciat, tamen jam est iniuriosum, sicut furtum occultum; sufficit enim, ut sit aptum ad movendam iustam indignationem, si recitari. Confirm. Ut habet S. Thomas loc. cit. hoc iudicium, sæpe saltem, asserit contemptum gravem proximi, & minuit etiam honorem externum: ergo. Debet tamen, ut hoc iudicium sit grave peccatum, materia gravis esse, seu quæ pro de tractione esset gravis. 2. debet esse habitum cum plena deliberatione; nam, quòd alicui tantum incidat aliquid mali de proximo, vel quòd quis etiam indeliberatè alium iudicet, humanum est, & sæpe tantum se habet per modum tentationis, vel consensus indeliberati, aut semideliberati.

767. Dico 6. Suspicio temeraria, & multò magis dubitatio, ordinariè non sunt peccata mortalia. ita communis cum S. Thoma. loc. cit. num. preced. Licet autem ibi verbotenus tantum agat de suspitionibus, per has tamen intelligit etiam dubitationes, ut est apertum; nam primum gradum suspitionis ponit, ex levibus indicijs de bonitate alicujus dubitare: ubi addit; Et hoc est veniale, & leve peccatum. Explicat dein ibidem iudicium, quòd statuit pro secundo gradu suspitionis, his verbis: Cum aliquis pro certo malitiam alterius estimat ex levibus indicijs: quòd ait, esse grave peccatum. Quòd autem ibi hoc iudicium dicat esse secundum gradum suspitionis, non obest dictis nostris superioribus de suspitione; nam S. Doctor non intelligit suspitionem in nostro sensu acceptam, seu pro iudicio, quo non firmiter, aut certò iudicatur: sed tantum estimatur, rem fortè ita se habere: & hinc nullo modo censet, suspitionem in nostro sensu acceptam esse peccatum grave: sed suspitionem in nostro sensu acceptam annumerat dubitationibus.

768. Probatur jam conclusio. In dubijs, aut suspitionibus, vel non adest plenè deliberatus consensus: vel iudicium est valde debile, & cum formidine oppositi: vel etiam non est magna temeritas, dum quis, non ex omnino nullis, sed tantum ex non fat gravibus indicijs, paulò ultra meritum istorum, ex prava voluntate progreditur: adeoque non videtur proximi famæ grave damnum inferri: cumque, ut dixi-

mus, minora indicia sufficiant ad suspicandum, quàm ad certò iudicandum, rarò contingit, ut suspicio, aut dubitatio, sint grave peccatum. Potest tamen (ut Lessius de justit. l. 2. c. 29. dub. 3. n. 21. Inninger de injurijs q. 4. n. 3. Illiung tr. 4. disp. 3. n. 122. Lugo de justit. disp. 14. sec. 2. n. 14. & hoc teste recentiores communiter docent) etiam aliquando suspicio esse grave peccatum; quia potest esse crimen tam enorme, & rationes tam leves, ut læsus meritò graviter doleat, quòd talia etiam tantum de eo suspicemur, e. g. ait Inninger loco modo citato, si quis de viro, qui passim patrat miracula, & habetur sanctus ab omnibus, etiam ob vitam inculpam, vellet temerè suspicari, eum esse magum. Quòd autem actinet ad restitutionem, pro iudicio temerario, nulla alia necessaria est, quàm cessatio ab eodem, (quæ tamen probabilibus propriè restitutio non est, ut habet Molina tom. 3. de justit. p. 2. tract. 2. disp. 715. n. 9.) nam, cum aliud damnum ortum non fuerit, reparari etiam nil aliud debet.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones contra præcedentes sex conclusiones.

769. **O**B. 1. contra 1. conclusionem. Saltem, qui detrahit alteri tantum coram uno, seu revelando uni tantum, absque causâ alterius crimen, etiam in materia per se gravi, non peccat mortaliter: ergo conclusio nostra non est universaliter vera. prob. ant. paterfamilias sæpe matrifamilias, vel vicissim revelat peccata filiorum, famulorum &c. & tamen non censetur peccare mortaliter: ergo. Confirm. Fama est opinio multorum: ergo, qui perdit bonam opinionem tantum apud unum, non perdit famam, adeoque non læditur graviter: ergo. Resp. neg. ant. cum communi; quia etiam hoc est grave præiudicium famæ, & potest contingere (ut ait Filiucius tract. 40. n. 90.) ut quis ægrè ferat, famam sibi minui apud unum virum gravem, quàm apud tres, aut quatuor alios. Addit La Croix l. 3. p. 2. n. 1197. (quòd etiam notavimus n. 766.) ex difficultate confitendi, seu revelandi tantum uni suum peccatum, posse colligi, quàm ægrè id hominibus faciat.

Accedit, quòd communiter iudicium temerarium, ut diximus n. 766. censetur esse grave peccatum: sed non ob aliam rationem, quàm, quia est gravis imminutio famæ; non enim fat bene Lessius dat disparitatem in hoc, quòd iudicium temerarium sit injuria gravis; nec enim ex alio capite est gravis injuria, nisi ex capite famæ imminutæ. ad prob. dist. ant. paterfamilias revelat peccata, & non peccat graviter, si id faciat ex inadvertentia, vel ex rationabili causa, quæ potest utique dari inter conjuges, præsertim quoad delicta domesticorum.

Quid sit Judicium, vel Suspicio Temeraria, & quale peccatum.

conce. ant. fecus. neg. ant. & conf. Ad confirm. dist. conf. qui perdit bonam opinionem tantum apud unum, non perdit famam totaliter. conc. conf. non perdit eam partialiter, & quidem secundum partem moraliter gravem. neg. ant. & conf.

770. Dices. Hac ratione etiam peccaret mortaliter, qui tantum referret delictum alterius nondum publicum, eadem fide, qua accepisset, per modum historie, addendo, se ab hoc, vel illo id audivisse: hoc videtur nimis rigorosum: ergo. Resp. cum Inninger de injurijs q. 4. a. 4. si auctor, quem citas, est gravis, seu magnæ autoritatis, peccas pro capacitate materie mortaliter; quia, si id propria autoritate dices, graviter peccas; cur non, si in dictorum confirmationem adducas auctoritatem majorem? At si quis tantum rem narret, tanquam acceptam incerto rumore vulgi, non videtur ordinariè peccare graviter; quia narratio talis tantum est nata parere suspitionem, non autem firmum iudicium; suspicio autem, ut dictum n. 767. ordinariè est tantum peccatum veniale, nisi sit casus, in quo ipsa suspicio ex ibi dictis sit gravis; tunc enim talis narratio etiam esset gravis. Item talis narratio gravis foret, si quis prævideret, auditores esse ad omnia mala credenda pronos, & malevolos, facilisque ad propagandum ulterius delictum; quia tunc grave damnum prudenter timeri posset, adeoque caveri deberet. Ubi tamen addendum, ad hoc, ut peccetur in hoc casu, debere adesse temeritatem, & abesse bonam fidem; si enim quis ex eo, quòd putaverit, alterum iuste rem narrasse, & publicasse, e. g. quòd alius jam publica fuerit, eandem auditam bona fide aliis narret, non peccabit.

771. Ob. 2. contra dicta n. 754. & seq. Qui amisit famam in uno loco, adhuc eam retinet in alio: ergo non licet cum alibi infamare. Confirm. 1. Videtur esse pena nimis gravis, & improporcionata, ut quis propter unum delictum infametur in toto orbe: ergo. Confirm. 2. Ad publicum requiritur, ut possit saltem in notitiam venire: atqui, si regio est valde remota, non potest in ea occultum crimen in notitiam venire: ergo non est publicum, & consequenter non licet ibi crimen manifestare. Resp. cum Lessio de just. l. 2. c. 11. n. 76. & Filiucio. tract. 40. n. 100. dist. ant. qui amisit famam in uno loco, retinet eam in alio de facto. conce. ant. de jure. neg. ant. & conf. si enim jus ad famam perdidit, non fit ei injuria rem propalando.

Ad 1. confirm. Resp. eam infamationem non tam esse penam, quàm effectum necessario sequentem ex re, quæ facta est publici juris. Dein non video, cur non per sententiam possit hæc pena imponi, sicut possunt in fronte inuri stigmata cum ignominia universali. Ad 2. confirm. dist. ma. ad publicum requiritur, ut per se possit venire in notitiam. conce. ma. ut per accidens in omnibus circumstantiis possit venire in notitiam. neg. ma. & dist. sic mi. neg.

conseq. Sæpe propagatio notitiæ per accidens impeditur: sic, ut rectè Lugo de just. disp. 14. sec. 6. n. 84. si quis eremitorio inclusus neminem ad se admittat, non potest ad eum notitia rei pervenire, quamvis sit publica; unde, quæ publica sunt, etsi per accidens non possent alicubi manifestari; quia nemo illuc venit, possent tamen per alium, qui illuc appulsus vellet ea narrare, manifestari: quanquam non negem, charitatem sæpe talia prohibere.

772. Ob. 3. Sicut se habet domus ad domum, vel monasterium ad monasterium, ita se habet civitas ad civitatem: sed, licet aliqua nota sint in una domo, vel monasterio, non licet, ea propalare in alio, ubi adhuc occulta sunt: ergo etiam non licet talia propalare in alia civitate. Resp. neg. ma. Ut observat Lugo de just. disp. 14. sec. 6. n. 83. communiter, quæ tantum in domo, seu familia nota sunt, non sunt simpliciter publica: nec domesticis conceditur eadem libertas, loquendi cum externis, de rebus domi gestis, quæ conceditur civibus cum omnibus promiscuè loquendi, etiam cum advenis, & peregrinis, de rebus gestis in urbe. Nec Religiosis est concessa libertas loquendi de omnibus gestis in monasterio cum secularibus, etiam intra claustra venientibus.

Sicut enim senatores non possunt liberè loqui, de auditis in senatu; etsi ea centum ex diversis domibus audiverint; quia ratione peculiaris obligationis secreti, ea non censentur publica: ita ratione unionis in eadem domo, etiam intra illam gesta, non censentur publica: censentur autem absolute publica ea, quæ publice gesta sunt in civitate, & hoc ex consensu omnium. An autem publica in uno monasterio, possint scribi in alio, vide apud Molinam tom. 5. de justit. tr. 4. disp. 33. n. 7. ubi id admittit, si illa monasteria ita inter se communicent, ut Religiosi soleant de uno in aliud mitti, & res nota sit notorietate juris, seu sententiæ; tunc enim faciunt omnia illa monasteria quasi unam rempublicam, in ordine ad finem spiritualem: non verò, si res non ita nota sit, sed tantum de facto: multò minùs, si monasteria non ita communicent. Addit tamen, & verissimè, timoratos, & magis pios religiosos, ita non facere. Idem habet La Croix l. 3. p. 2. n. 1221. ubi insuper citat Rebillum.

773. Ob. 4. Si ea, quæ publica sunt in uno loco, possunt publicari in alio, etiam, quæ publica sunt uno tempore, poterunt publicari alio tempore: consequens est falsum: ergo & id, unde sequitur. prob. mi. in primis hoc licitum esse negatur à Molina, Lugone, Illiung, Inninger, & alijs autoribus communiter: & ratio est; quia, quando infamia ob decursum temporis fuit obliterata, & crimen oblivioni datum, non licet rursus illud manifestare; nam, ut Lugo de just. disp. 14. sec. 6. n. 85. ait, per oblivionem res deducta est in eum statum, in quo fuerat, antequam publicaretur, adeoque iterum induit

naturam rei occultæ, quam manifestare non licet: ergo. Resp. neg. ma. quæ debuisset probari; nam minor non negatur. Disparitas autem inter publicum in aliquo loco, & publicum aliquo tempore, debet dari ex ratione Lugonis modo addita: scilicet de curfus temporis, quo res omnino oblivioni traditur, facit, ut res omnino iterum fiat simpliciter occulta: at distantia loci non facit rem simpliciter occultam; quia verè est publica: sed ad summum facit rem occultam secundum quid: quod non impedit, quo minus publicari possit, ut probatum est n. 754.

774. Ob 5. contra 2. conclusionem n. 761. positam. Ordo charitatis exigit, ut bonum proprium præferatur bono alterius: ergo saltem non tenetur quis restituere famam, quando eam non potest restituere sine propria æquali, vel etiam aliquanto majore, infamia. Confirm. 1. Justitia tantum exigit æqualitatem: atqui, si restituo famam alteri cum mea infamia, non datur æqualitas; quia ille habet integram famam, ego verò læsam: ergo. Confirm. 2. Posset dici, saltem sufficere laudare infamatum in alio genere, & famam augere in alia specie; sic enim jam daretur compensatio: ergo. Resp. dist. ant. exigit ordo charitatis, præferre bonum proprium, nisi bonum aliquod sit debitum proximo. conc. ant. secus. neg. ant. & conf. Hæc ratione nullum etiam damnus fortunæ deberet compensari; quia semper restituens debet præferre bonum alterius bono proprio.

Ad 1. confirm. dist. ant. justitia exigit æqualitatem inter lædentem, & læsum. neg. ant. inter jus læsum, & ejus compensationem. conc. ant. & neg. conf. alias nullus pauper deberet ditiori ullam restitutionem facere. Quando igitur jus læsum reparari aliter non potest, quam cum meo damno, debet hoc adscribere meæ malitiæ, qua injustè læsi. Ad 2. confirm. neg. ant. quia non sufficit restituere aliquid in alio genere, vel specie, si res ablata, vel læsa, ipsamet restitui potest; non enim cogendus est proximus, ad vendendam, vel permutandam quasi unam famam pro alia. Sic etiam, si fur potest adhuc restituere equum, non licet pro eo dare pecunias. Accedit, quod sæpius laus non sit tam utilis, quam noxia fuit detractio.

775. Ob. 6. Ex nostris principiis sequeretur, quod, si quis alicui graviter detraxerit, & per dimidium annum distulerit redintegrationem famæ, postea non tantum teneatur restituere famam, ita, ut revocet dicta, sed etiam, ut compenset, quocumque tandem modo, infamiam illam, quam alter passus est per dimidium annum: hoc autem, ut ait Molina tom. 5. de just. tr. 4. disp. 42. est contra communem doctorum sententiam, & communem Ecclesie usum, ac praxin; nam confessarii non imponunt ullam restitutionem pro eo tempore infamie tolerantæ: ergo. ant. prob. alias enim non habe-

tur indemnis proximus; quia damnus etiam famæ passus est per totum illud tempus.

Resp. neg. ma. & ratio negandi est ipsa hæc communissima praxis. Dein, ut habet Lugo de just. disp. 15. sec. 2. n. 20. tempus infamie præteritæ, in se ipso, vel in proprio genere, non potest reparari, & pecuniis, vel aliis bonis diversi ordinis reparari non debet, ut dictum n. 761. vel etiam si aliquando posset compensari laudibus, in alio genere datis, & bonum utique sit, ita læsum laudare, tamen non videtur ad hoc obligare justitia; quia, ut idem auctor dicit, ipsa recantatio detractiois restituit in æstimatione morali etiam famam priorem; nam infamatus, post agnitionem ab audientibus errorem, eodem modo se habet apud illos, ac si semper cum bona fama fuisset, & bona existimatio, nunc reddita, quasi retrahitur ad totum tempus præteritum, ita, ut auditores judicent, se toto tempore fuisse saltem opinatos: adeoque deleatur etiam moraliter opinio præterita. Hæc de præcisio damno infamie; si enim læsus interim ob detractorem damnus passus esset in aliis bonis, e. g. ob multam, innocenti impostam, debuisset expendere pecunias, vel fuisset privatus officio, ac salario &c. non est dubium, debere etiam pro his restitutionem fieri.

776. Ob. 7. Si debet restitui fama, sequitur, quod quis detractorem non tantum debeat retractare coram immediatis auditoribus suis, sed etiam coram mediatis, seu coram illis, quibus priores crimines, per detractorem patefactum, narraverunt: hoc est durum: ergo. Resp. 1. Lessius de just. l. 2. c. 11. dub. 20. n. 111. ait, distinguendum esse: si detractor sub secreto dixit criminiis, à quibus non credebatur illud evulgandum, ait, non teneri; quia revelatio ulterior est per accidens: si autem adverterit probabile periculum ulterioris divulgationis, judicat, eum teneri; eoquod verè sit causa etiam hujus læsionis famæ. Hæc responsio teste Lugone de just. disp. 15. sec. 2. n. 15. est etiam satis communis. Ipse tamen Lugo putat, praxin confessariorum, & poenitentium, esse contrariam, & ex ea haberi, quod sufficiat, si detractio apud immediatos auditores revocetur, etiam si res non sub secreto narrata sit; quia supposito, quod quis recantaret sua dicta coram immediatis auditoribus, hi ipsi tenentur, ulterius dicta coram ijs suis auditoribus revocare, quibus crimines evulgarunt, ut ait etiam Inninger de injuriis q. 4. a. 6.

Imò ait Lugo n. 16. primus detractor hac ipsa sua recantatione implicite auditoribus suis committit, ut detractorem revocet, & dum isti commissionem non rejiciunt, eam acceptant; maxime, cum detractor primus ordinariè non noverit, vel omnino nesciat personas, quibus alii evulgarunt. Si autem primo detractori constaret, immediatos auditores, vel non posse, vel non velle, famam læso apud mediatos auditores restituere, teneretur ipse id facere, quan-

quantum posset; cum verè sit causa etiam illius damni.

777. Ob. 8. contra 3. conclusionem n. 762. statutam. Damnus fortunæ, ex detractore secutum, est tantum per accidens ortum, & præter intentionem detractentis: ergo non debet compensari. Confirm. Si crimen est verum, & aliquis punitur, causa poenæ est ipsum crimen, manifestatio autem est tantum conditio applicans causam: ergo talis non est causa damni. Resp. neg. ant. nam ad hoc, ut quis verè sit causa damni, non debet illud intendere, modò illud damnus per se sequatur ex actione eius, & ipse id prævideat, vel prævidere debeat, ut patet in infinitis alijs; tunc enim ei jam moraliter imputatur; adeoque in tali casu damnus non est fortuitus. Ad confir. Etiam, qui applicat ignem ad domum, non eam comburit; hoc enim facit ignis: ergo nec iste tenebitur ad restitutionem. in forma neg. ant. illi enim, qui scienter applicat causam effectus, moraliter imputatur effectus, & in sensu morali ipse est causa illius; sic enim etiam mandans tantum applicat causam physicam, & tamen juxta omnes est causa actionis: quæ, si obligationem restitutionis post se trahat, vel maxime mandans obligatur.

778. Ob. 9. contra 5. conclusionem n. 766. positam. Corruptela naturæ humanæ, & multitudo peccantium, sunt sufficientes fundamentum à priori, judicandi de alterius peccato: ergo nunquam datur judicium temerarium, consequenter conclusio nostra est inutilis. Confirm. Regula 8. juris in 6. dicitur: *Semel malus semper presumitur esse malus*: sed prima malicia non est sufficiens fundamentum asserendi secundam: ergo licet etiam sine fundamento secunda vice judicari, proximum esse malum. Resp. dist. ant. corruptela &c. sunt fundamentum sufficiens judicandi de alterius peccato possibili, seu quòd possit peccare. conc. ant. de actuali peccato, seu quòd actu peccet. neg. ant. & conf. potest enim homo, utique etiam in hoc statu naturæ corruptæ, per gratiam Divinam liberè à peccato abstinere.

Ad confir. Regula illa, ut videri potest in glossa, multas patitur limitationes, nec locum habet universaliter, sed tantum in certis circumstantijs, in quibus aliquando unum delictum, non emendatum; potest esse fundamentum judicandi, quòd secutum sit aliud novum, in forma, dist. mi. prima malicia non est semper, & universaliter tale fundamentum. conc. mi. non est in certis circumstantijs, in quibus valet ea regula. neg. mi. & conf. Fortè etiam potest dici, semel malum tantum negativè præsumi sæpius malum, hoc est, non præsumi bonum, sed suspendi judicium.

779. Ob. 10. contra 6. conclusionem, n. 767. statutam. Sæpius aliquis longè levius ferret magnam jacturam pecuniæ, quam suspicionem tantum de aliquo gravi pecca-

to: ergo etiam suspicio est mortale peccatum. Confir. Dubia ex S. Thoma 2. 2. q. 60. a. 4. in corp. sunt interpretanda in meliorem partem: ergo nunquam licet dubitare de alterius innocentia. Resp. neg. conf. Inprimis hoc ordinariè non fit. 2. non fit semper rationabiliter, sed ultra meritum injuria. 3. fortè quis dives facilius ferret etiam magnam pecuniæ jacturam, quam suspicionem, etiam tantum de levi re, quin propterea etiam suspicio de re levi sit mortale peccatum. 4. non colligenda est levitas, vel gravitas alicujus rei, ex comparatione cum rebus alterius ordinis; nam etiam, in hoc ipso genere, vel ordine famæ, debet dari aliquid leve; aliàs suspicio ex toto genere esset gravis; quod est falsum.

Ad confir. dist. ant. dubia sunt interpretanda in meliorem partem, semper positivè, neg. ant. negativè, seu suspendendo assensum, vel ea non accipiendo positivè in deteriorem partem. subdist. si non habeatur ratio prudens dubitandi. conc. si habeatur talis ratio. neg. ant. & conf. Quamvis autem non habeatur semper ratio, omnino sufficiens ad prudentem suspicionem, non sequitur, suspicando statim peccari mortaliter; potest enim sibi intra limites venialis peccati. vide Illiung tr. 4. disp. 3. n. 123. ubi etiam docet, per accidens posse contingere, ut dubia positivè debeant accipi in meliorem partem, si scilicet dubitatio de alterius bonitate, vel tentatio potius contra illam, aliter compesci non possit.

780. Ob. ultimò. S. Augustinus. tr. 90. in Joan. circa medium ait: *Suspiciones intelligere* (alij cum glossa longè melius legunt *vitare*; nam prior vox facit sensum oppidò difficilem) *non possumus; quia homines sumus*. & paulò post: *Profectò, si erratur suspicione, in hominibus venialis est humana tentatio*: quæ verba adducit glossa in 1. Cor. 4. & ex hac S. Thoma 2. 2. q. 60. a. 3. in corp. atque ex his verbis infert idem Angelicus, suspicionem esse tantum veniale peccatum, ajens: *Est veniale, & leve peccatum*: ergo nulla suspicio est mortale peccatum. Resp. dist. conf. ordinariè nulla suspicio est mortale peccatum. conc. conf. nulla omnino, etiam in raro casu. neg. conf. SS. Augustinus, & Thomas (ut advertit Illiung tr. 4. disp. 3. n. 122.) loquuntur, ut alij SS. Patres sæpius, de communiter, & regulariter contingentibus.

Hæc de jure, & justitia, atque de ijs questionibus, quas in hoc tractatu Theologi scholasticè examinare solent, sufficiant; plura, ad Theologiam potius morale, vel jurisprudentiam spectantia, facillè suppeditabunt auctores obvj; unde finio, revocando in memoriam illud monitum. S. Tobia c. 13. v. 8. *Facite justitiam coram DEO, credentes, quòd faciet vobiscum misericordiam suam.*

INDEX.

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum. In Tractatu de Jure & Justitia.

DISPUTATIO I.		QUÆSTIO III.	
	Num.		Num.
De Jure, & Justitia in genere.		De Objecto Dominiij.	
QUÆSTIO I.		Art. I. Quinam, & quarum rerum dominium habeant.	
De Jure.		Art. II. Solvuntur Objectiones.	
Art. I. Quid sit jus, & quotuplex.	3	Art. III. An homo juxta allegata, & probata nocens, at juxta privatam scientiam judicis innocens, possit condemnari.	218
Art. II. Solvuntur Objectiones.	9	Art. IV. An quis possit occidere injustum aggressorem.	237
Art. III. Unde proveniat jus proprietatis.	26	Art. V. Solvuntur Objectiones.	245
QUÆSTIO II.		QUÆSTIO IV.	
De Justitia.		De Prima Rerum Divisione.	
Art. I. Quid, & quotuplex sit justitia.	41	Art. I. Quomodo, aut quo jure facta sit prima rerum divisio.	253
Art. II. Solvuntur Objectiones.	52	Art. II. Solvuntur Objectiones.	257
Art. III. Quodnam Objectum, & quam alia predicata habeat justitia.	65	DISPUTATIO III.	
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	72	De Modis Acquirendi Dominium.	
DISPUTATIO II.		QUÆSTIO I.	
De Dominio.		De Modis Acquirendi Dominium Naturalibus.	
QUÆSTIO I.		Art. I. Explicantur modi naturales.	
De Dominio Proprietatis in genere.		Art. II. Quid sit venatio, & quod ejus objectum.	
Art. I. Quid, & quotuplex sit dominium proprietatis.	83	Art. III. An, & quomodo venatio sit prohibita.	276
Art. II. Solvuntur Objectiones.	94	Art. IV. Solvuntur Objectiones.	288
Art. III. An sit possibile dominium duorum in solidum.	106	Art. V. Quid sentiendum de thesauris inventis.	303
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	112	Art. VI. Quid sentiendum de alijs rebus inventis.	319
QUÆSTIO II.		Art. VII. Solvuntur Objectiones.	328
De quibusdam Dominijs in specie.		QUÆSTIO II.	
Art. I. Quale dominium habeant Clerici seculares.	123	De Modo Acquirendi Dominium per prescriptionem.	
Art. II. Probationes secunda conclusionis.	136	Art. I. Quid juris tribuat Prescriptio, vel Usucapio.	337
Art. III. Struuntur tertia conclusio.	142	Art. II. Solvuntur Objectiones.	342
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	148	Art. III. Quomodo bona fides requiratur ad prescriptionem.	355
Art. V. Solvuntur Objectiones ultima.	165	Art.	471
Art. VI. Quale dominium habeant Religiosi.	172		
Art. VII. Solvuntur Objectiones.	176		
Art. VIII. Quale dominium competat conjugibus, & servis.	183		
Art. IX. Quale dominium competat filijsfamilias.	191		

DISPUTATIO III.		QUÆSTIO III.	
	Num.		Num.
De Obligacione Restituendi ex Injusta Acceptione.		De alijs Modis Civilibus acquirendi Dominium.	
Art. I. Quid debeat restituere possessor male fidei.	627	Art. I. Quid juris tribuat contractus circa rem turpem.	453
Art. II. Solvuntur Objectiones.	635	Art. II. Solvuntur Objectiones.	460
Art. III. An, qui rem emit à fure, possit eam eidem restituere ad recuperandum suum pretium.	645	Art. III. Quomodo obliget promissio pure liberalis acceptata.	473
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	654	Art. IV. Solvuntur Objectiones.	481
Art. V. Ad quid teneatur possessor dubie fidei.	667	DISPUTATIO IV.	
Art. VI. Quales expensas possit deducere bona, & mala fidei possessor.	674	De Restitutione.	
Art. VII. An oriatur obligatio restituendi ex culpa mere juridica.	685	QUÆSTIO I.	
Art. VIII. Solvuntur Objectiones.	693	De Obligacione Restitutionis in genere.	
Art. IX. An, & qualis oriatur obligatio restituendi ex culpa Theologica veniali.	701	Art. I. Quid sit injuria, & an possit fieri volenti.	488
Art. X. Solvuntur Objectiones.	708	Art. II. Quomodo precepta, aut necessaria ad salutem, sit restitutio.	499
QUÆSTIO IV.		Art. III. Solvuntur Objectiones.	505
De Obligacione Restituendi ob Lesionem Corporis.		Art. IV. Quanam sint radices restitutionis.	513
Art. I. Quanam facienda sit restitutio ob homicidium, vel mutilationem.	725	Art. V. Solvuntur Objectiones.	518
Art. II. Solvuntur Objectiones.	735	Art. VI. An quævis intentio prava inducat obligationem restituendi.	530
Art. III. Solvuntur reliqua Objectiones.	741	QUÆSTIO II.	
QUÆSTIO V.		De Obligacione Restituendi ex Re Accepta.	
De Obligacione Restituendi ob Lesionem Fame, vel Honoris.		Art. I. Quenam quantitas rei aliena accepta sit gravis.	542
Art. I. Quid sit detractio, vel contumelia, & quale peccatum.	750	Art. II. Solvuntur Objectiones.	554
Art. II. Qualis restitutio debeatur pro detractioe, vel contumelia.	761	Art. III. Quid sit tenendum de furtis minutis.	562
Art. III. Quid sit judicium, vel suspicio temeraria, & quale peccatum.	765	Art. IV. Solvuntur Objectiones.	570
Art. IV. Solvuntur Objectiones contra precedentes sex conclusiones.	769	Art. V. Quid tenendum de furtis domesticorum.	575

